

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 15 februari 1938 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående utredning om ändrade villkor för underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 138 har herr *Gustafsson* i Bogla jämte två andra av kammarens ledamöter hemställt, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i fråga om ändrade bestämmelser för rätten till understöds erhållande ur Vadstena krigsmanshuskassa i syfte att bereda dem som för närvarande icke kunna erhålla understöd ur nämnda kassa rätt därtill, om de haft en tjänstetid av 10—12 år, och om framläggande av på denna utredning grundat förslag».

Före den 1 juli 1931 gällde för erhållande av rätt till underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, att vederbörande skulle kunna räkna en anställningstid av minst 20 år. I enlighet med ett i proposition nr 13 till 1931 års riksdag framlagt förslag beslöt emellertid riksdagen, bland annat, vidtaga den ändring i fråga om villkoren för underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, att avskedad indelt manskap från armén med minst 15 men under 20 tjänstår, som styrkte sig hava tjänstgjort i sammanlagt minst 600 dagar, skulle från och med den 1 juli 1931 komma i åtnjutande av underhåll ur krigsmanshuskassan enligt samma grunder, vilka gällde beträffande manskap, som tjänat i minst 20 men ej 25 år.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 13 mars 1931 kungörelse (nr 43) i ämnet. Genom brev den 19 juni 1931 (S. F. S. nr 251) förklarade Kungl. Maj:t vidare, att såsom tjänstgöringstid för erhållande av underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa icke finge beräknas tid, varunder indelt soldat undergått rekryt- och underbefälsutbildning.

Före år 1931 hade riksdagen plägat i varje särskilt fall vid anställningstid av över 18 år medgiva underhåll under förutsättning att ömmande omständigheter befunnits vara för handen. Vid såväl 1932 som 1933 års riksdag förelågo till behandling ett flertal motioner, vari yrkades, att underhåll måtte tilldelas vissa f. d. indelta med en tjänstetid av 18 år och däröver, ehuru dessa personer icke uppfyllde det år 1931 bestämda villkoret med avseende å tjänstgöringsdagarnas antal. 1932 års riksdags bankoutskott

framhöll i sitt utlåtande i ärendet (nr 34), att enligt utskottets mening 1931 års riksdags ståndpunktstagande i fråga om de generella villkoren för underhållsrätt icke syntes böra utesluta möjligheten av att i fall, där förhållandena kunde anses behjärtansvärda, underhåll fortfarande medgäves vid en anställningstid av minst 18 år utan hänsyn till längden av den verkliga tjänstgöringstiden. Då ömmande omständigheter i de i motionerna avsedda fallen syntes föreligga, tillstyrkte utskottet, att de i sagda motioner angivna f. d. indelta måtte tillerkännas underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa utan hinder av att de icke tjänat för underhålls erhållande föreskriven tid. Riksdagen biföll vad utskottet sålunda hemställde. 1933 års bankoutsrott intog i sitt utlåtande nr 37 samma ståndpunkt som kommit till uttryck i det år 1932 avgivna utlåtandet nr 34, och riksdagen biföll utskottets förslag.

Vid nyssnämnda två riksdagar hade utskottet vidare avstyrkt bifall till samtliga de motioner, som avsågo medgivande av underhåll åt soldater med kortare anställningstid än 18 år, och riksdagen hade i enlighet med utskottets hemställan avslagit ifrågavarande motioner.

Jämväl vid 1934 års riksdag väcktes åtskilliga motioner om understöd åt f. d. indelt manskap, som icke uppfyllde gällande villkor för erhållande av underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa. Bankoutsrottet hemställde — i överensstämmelse med den mening, varåt utskottet vid tidigare riksdagar givit uttryck — i sitt i ämnet avgivna utlåtande, nr 37, att underhåll måtte beviljas vissa f. d. indelta med en anställningstid av 18 år och däröver, men att däremot underhåll icke skulle beredas indelta med en tjänstetid av under 18 år. Vid utskottets utlåtande var fogad en reservation, vari yrkades, att tre f. d. indelta, vilka kunde räkna en anställningstid av över 15 år och därunder tjänstgjort i över 400 men ej 600 dagar, förutom tid för rekryt- och underbefälsutbildning, skulle beviljas underhåll.

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren biföll reservationen. Vid företagen gemensam omröstning segrade andra kammarens mening, och ifrågavarande tre soldater tillerkändes alltså underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa.

På grund av den utgång, nämnda fråga erhöi vid 1934 års riksdag, tillstyrkte bankoutsrottet år 1935, i anledning av till utskottet hänvisade motioner om Vadstenaunderhåll, i utlåtande nr 36, att de indelta, som vid en tjänstetid av 15—18 år kunde räkna minst 400 tjänstgöringsdagar och befunne sig i behövande omständigheter, måtte erhålla understöd från krigsmanshuskassan. Riksdagen biföll detta förslag. Under åren 1936 och 1937 intogo bankoutsrottet och riksdagen samma ståndpunkt.

Till stöd för den *föreliggande motionen* har anförts bland annat följande:

Riksdagen hade visserligen under senare år vidgat möjligheterna för erhållande av understöd från Vadstena krigsmanshuskassa. Det vore dock i hög grad önskvärt, rimligt och rättvist, om det jämförelsevis ringa antal av f. d. militära befattningshavare, som frågan här gällde, kunde beredas

tillfälle att erhålla understöd ur Vadstena krigsmanshuskassa även om deras tjänstetid understege 15 år.

Om bestämmelserna ändrades så att understöd kunde beviljas även dem som icke tjänat under föreskriven tid, skulle många, som nu måste anlita fattigvården för sin försörjning, befrias från att behöva göra detta.

Det kunde måhända av ekonomiska skäl icke låta sig göra att alla kunde erhålla samma understöd, oavsett tjänstgöringstidens längd. Lämpligen kunde understöden i de fall då tjänstgöringstiden icke uppginge till 15 år utgå med ett lägre belopp, i graderad skala, alltefter tjänstetidens längd.

Utskottet får till en början framhålla, att ehuru i motionen icke uppdragits några mera bestämda riktlinjer för en revision av gällande villkor för erhållande av underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, motionen dock åsyftar, att ifrågavarande understödsverksamhet skulle utsträckas till att omfatta grupper av avskedat manskap, som enligt nu tillämpade regler icke kunna komma i åtnjutande av underhåll. Enligt utskottets uppfattning måste de nuvarande bestämmelserna betecknas såsom i stort sett mycket förmånliga. För understöds erhållande kräves nämligen författningsenligt vid en tjänstetid av minst 15 men under 20 år endast en effektiv tjänstgöring — fränsett tid för rekryt- och underbefälsutbildning — av 600 dagar. Denna regel har emellertid av riksdagen vid behandling av motionsvis väckta förslag uppmjukats så, att vid en tjänstetid av mellan 15 och 18 år fordrats en effektiv tjänstgöring under allenast 400 dagar utöver tid för rekryt- och underbefälsutbildning. Så liberala grunder för erhållande av understöd av statsmedel tillämpas icke på några andra områden av statsförvaltningen. Kostnaderna för ifrågavarande understödsverksamhet belöpa sig även till avsevärda belopp. Sålunda äskas för nästa budgetår för berörda ändamål riksstatsanslag å sammanlagt 1 900 000 kronor, varjämte av vissa fondmedel skulle tagas i anspråk 290 000 kronor. Härtill komma motsvarande kostnader för marinens del, vilka kunna uppskattas till omkring 100 000 kronor. Sammanlagt uppgå sålunda utgifterna för denna understödsverksamhet till inemot 2 300 000 kronor.

Utskottet kan med hänsyn till vad ovan anförts för sin del icke förorda någon mera väsentlig uppmjukning av de hittills tillämpade grunderna för understödens utgående. Emellertid har det syntts utskottet, som om tidpunkten nu skulle vara inne för vidtagande av en allmän översyn av bestämmelserna på förevarande område, varför utskottet, av skäl, som i det följande närmare komma att utvecklas, icke velat motsätta sig att en utredning i ämnet kommer till stånd.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har riksdagen vid prövning av motionsvis väckta förslag om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa vid olika tidpunkter tillämpat växlande regler. De grunder, vilka riksdagen i förevarande avseende numera godtagit, hava icke framkommit såsom resultat av någon utredning från vederbörande myndigheters sida utan hava vid riksdagsbehandlingen utbildat sig med hänsyn till billighets- och

Utskottet.

lämplighetssynpunkter. Den praxis, som sålunda redan under flera år tillämpats av riksdagen vid prövning av förevarande understödsfrågor, synes emellertid nu hava vunnit sådan stadga, att det med fog kan ifrågasättas, huruvida icke de år 1931 fastställda grunderna för underhåll från krigsmanshuskassan borde ändras i syfte att ställa dessa i bättre överensstämmelse med de av riksdagen vid behandling av motionsfrågor av angivna slag tillämpade reglerna. Härigenom skulle vinnas den fördelen, att f. d. indelta, vilka enligt tillämpad praxis skulle erhålla understöd, komme i åtnjutande därav, utan att understödsfrågan i varje särskilt fall behövde underställas riksdagens prövning. Riksdagen skulle sålunda bliva befriad från handläggningen av ett stort antal ärenden, som hava en i huvudsak expeditionell karaktär. Utskottet anser av dessa skäl lämpligt, att en utredning i ärendet kommer till stånd genom Kungl. Maj:ts försorg. Vid denna utredning torde även böra undersökas, huruvida de ovannämnda av riksdagen tillämpade grunderna kunna finnas i allo väl avvägda eller om i vissa avseenden ändrade regler böra införas. Härvid torde bland annat böra övervägas den i motionen antydda lämpligheten av en graderad skala beträffande underhållsbeloppens storlek med hänsyn till tjänstetidens längd. Utskottet åsyftar härmed närmast sådana fall, då antalet tjänstår visserligen understiger 15 men vederbörande därunder fullgjort en tjänstetid, som avsevärt överstiger den normala.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 138, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet ovan anført låta verkställa utredning angående ändrade villkor för underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må giva anledning.

Stockholm den 15 februari 1938.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Ehrnberg, Berling, Holmström, Sandén, Bjurström*, Nilsson i Mölndal och Bodin i Visby*;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Lovén, Paulsen*, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman*, Gustavson i Västerås, Osberg och Svedman.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.